

SĂRBĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

- E. Lovinescu* „Vissarion“
G. Rotică In urma razelor
Alice Soare Fatum
Hortensia Papadat-Bengescu Dascălul Gore dela Sf. Vineri

CRONICI: *C. Gerota*; *Elena Farago*, ȘOAPTELE AMURGULUI.
Mihail Iorgulescu: Teatrul Regina Maria, TRECUTUL, (Le passé de Porto-Riche). — INSEMNĂRI.

= APĂRE = SĂMBĂTĂ =

A apărut :

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

==== COPRINZAND: ====

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță,
C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-
Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poe-
zia Populară.

Lei 12

Editura **ALCALAY & Co.**

ABONAMENTE :

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

ABONATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

*Abonamentele se primesc la **Librăria Alcalay & Co.** și la administrația revistei.*

Administrația : Strada Sărindar No. 14

- BUCUREȘTI -

Manuscrisile, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

„VISSARION“

I

Prin singura forță a talentului lui, Vissarion nu și-ar fi fixat locul în galeria acestor figurine. Având darul de a povesti colorat și natural, el îl împinge totuși până la o prolixitate primitivă. Nu-și trădează origina; dimpotrivă, o proclamă prin cel mai mic gest... Vissarion este un exponent etnic. Spontaneitatea lui Creangă e filtrată printr'un temperament de artist; naturalul iese dintr'o elaborație succesivă; cuvântul e produsul ultim al unor încercări suprapuse: floare hrănită din seva pământului negru.

Topit în masa anonimă a rasei, Vissarion își pierde individualitatea; se descărnează. Fără nici un efort, el proiectăm peste modesta lui literatură, în depărtări tutelare. Omul profită din această proiectare; sustrăgându-l din sfera conveniențelor, îl tratăm ca pe o vastă sinteză. Gesturile lui cresc; inutilă și meschină cu alții, simpla anecdotă îi creiază o atmosferă. Pe fondul mulțimii amorfe, umilul țăran din Costești se desprinde în linii precise și în mișcări viguroase; fința lui e multiplicată de tot ce reprezintă confuz și tumultuos. Scriitorul nu mai e judecat prin realizare ci prin semnificare, iar omul intră în cercul luminos al interesului nostru prin amănunte topice.

• •

Era în primele luni ale războiului, în sumbrele zile ale lui Octombrie. Mulți dintre intelectuali și artiști aduceau patriei mediocrul tribut al timpului lor sub forma censurii. Îndărătul forțărețelor de cărți poștale, gângave și sublime, torceam astfel gânduri dureroase; veștile se adunau amenințătoare de pe fronturi; din orizontul întunecat se presimțea furtuna ce avea să isbucnească.

Intr'o dimineață, în monotonia unei munci inutile și în enervarea disproporției ei față de posibilitățile noastre, furăm treziți din piroteală de irupția bruscă a unui plutonier ovreiu, copilandru de douăzeci de ani:

— Domnule locotenent... domnule locotenent... s'a întâmplat o mare nenorocire... soldatul Vissarion a... turbat!..

Emoţionat peste măsură, gâfâind ca pe urma unei panici, plutonierul ne povesti apoi în crâmpnee brusce cum era să fie victima turbării lui Vissarion. Pe când ascultam încă nedumeriţi, intră însă pe uşă şi eroul. Il vedeam penru prima dată: scund, încotoşmat într'un palton cafeniu din vremuri vechi, cu părul într'o dezordine definitivă, cu capul întors într'o parte cătând îndărăt cu o inegalată expresie de şiretenie. Ceva din vulpe în toată fiinţa lui uşor încovoiată, cu o privire ce vrea să te mintă şi cu o gură ce ar vrea să muşte. Nu muşca, dar vorbea. Omul avea o vervă guturală şi un umor rustic.

Cu o mimică pitorească ne explică deci povestea „turbării“ lui...

...După inenarabile aventuri în serviciul grajdurilor Şcoalei veterinare, fusese trecut la censură. Din nefericire însă i se umflase tocmai acum obrazul din cauza unei măsele rebele. Locotenentul, un vechiu prieten, îl sfătui să şi-o scoată. Şi pe când Vissarion ezita, plutonierul ovreiu, răţâcit nu se ştie cum pe la censură, interveni spre a se face util:

— Domnule locotenent, lăsaţi să-l duc eu la d. maior dentist Popovici, care mi-e prieten. I-o scoate numai decât...

Propunerea nu suferea nici o obiecţie. Soldatul Vissarion, plecă deci cu plutonierul Kaufmann în căutarea domnului maior dentist Popovici.

Maiorul era însă prea ocupat cu propria lui clientelă: Văzându-i, se încrunţă şi-i trimise la medicul regimentului. Fără să-şi piardă cumpătul, plutonierul se gândi o clipă; îşi aduse apoi aminte că printre cunoştinţele avea şi pe d. căpitan dentist Irimia. Străbătura deci Bucureştii în lapoviţa dimineţii de toamnă în direcţia Oborului. Primindu-i, d. căpitan Irimia dădu şi el din umeri:

— Adu-l într'o zi de consultaţie gratuită...

În stradă, în timp ce Vissarion se ţinea de falcă, d. plutonier medită iarăş adânc şi fructuos. Avea, desigur, mulţi prieteni în lumea medicală. Protector, mormăi la urmă:

— Fii fără grije, domnule Vissarion, te duc eu la d. locotenent dentist Goldstein, care ţi-o va scoate imediat.

O porniră din nou în direcţia Labirintului, în lapoviţa nesfârşită a dimineţii de toamnă. Dar nici d. locotenent-doctor n'avea răgazul să scoată măselele „soldaţilor“ în cabinetul lui. Situaţia devenise tragică; plutonierul era totuşi plin de resurse. În timp ce Vissarion uitase cu totul de măsea, renunţând la orice demers, plutonierul se încapătina dârz:

— Am ordin să te prezint cu măseaua scoasă, trebuie să fac un raport în privinţa d-tale...

Hotărât, omul era plin de un zel sublim; nu se putea hrăni de cât din pâinea datoriei împlinite. Pe dată îşi aminti de

d. sublocotenent-dentist Georgescu din șoseaua Jianului... Și ca două umbre călătoare începură să străbată pentru a patra oară Bucureștii în căutare unui dentist militar. Vissarion nu mai putea răbda; picioarele îi refuzau ori ce efort. Ar fi voit să se întoarcă; i se opunea însă rezistența plutonierului, care făcuse dintr'nsul o chestie de încredere și obiectul unui viitor raport circumstanțiat.

Scritorul rămase deci pe gânduri; dintr'o strălucire o idee îl lumină însă catapeteasma minții. Își puse mâna brusc pe falcă, scrâșnind:

— Vai!

— Ce ai, domnule Vissarion? întrebă plutonierul.

Omul nu răspuse. Își strâmbă încă odată gura, dând ochii peste cap.

— Ce ai, domnule Vissarion? te doare? insistă plutonierul alarmat.

Vissarion murmură aiurit:

— Nu știu ce am,.. nu știu ce am...

Își strâmbă din nou gura în convulsii violente, arătându-și albul ochilor; o ușoară spumă îi țevi colțul buzelor...

— Domnule Vissarion, domnule Vissarion... ce ai?.. spune-mi ce ai?..

Scrâșnind, cu ochii injectați, Vissarion se ușură într'un spasm suprem:

— Nu știu ce am.. Imi vine să mușc.. uite așa... imi vine să latru... ham! ham!.. săptămâna trecută m'a mușcat un câne.. ham!.. ham!..

Intr'o clipă plutonierul se făcu nevăzut. Iar Vissarion adăose cu acea lumină de neegalată șiretenie:

— Apoi cum era să mă scap de ovreiu! asta, care voia să mă prezinte cu raport precum că mi s'a scos măseaua!

Și astfel autorul *Nevestelor lui Moș Dorogan* și al *Privighetorii negre* mi-a intrat brusc în conștiință prin calitatea lui esențială...

E. LOVINESCU

A APĂRUT DE
E. LOVINESCU
LULU
 ROMAN
 Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

In urma razelor

Oprite'n creștete de clăi
Și'n părul tău și'n ochi tăi,
Muriau cele din urmă raze.
Spre soare-apune printre lanuri,
Cu grele spice aurii
Mergeam pe câmp și dintre mii
De farmece-adunate'n inimi,
Din toate'n taină unul singur
Mai limpede se alegea
Și tot mai dulce ne'ndemna :
Tot mai departe să ne ducem
In urma razelor spre-apus ;
Tot mai departe printre holde
Și printre clăi de fân ne-am dus.

In ceața serii cufundate,
Fântâni și clăi și lanuri, toate,
Piereau în samă nebăgate.
Dojenitor din înăltime,
Luceafărul la noi căta,
Dar nu avea 'nțeleapta stea
Pe cine dojeni de sus...
Vrăjiți de ultimele raze
A' soarelui din lume dus,
Mergeam fără să știm de mergem
Spre casă-acum sau tot spre-apus.

Ne-a fost răpit din lume-un vis
De-un zeu al câmpului trimis
Și-abia acasă ne-am trezit
Din visul ce ne-a fost răpit.
Când din fereastra luminată
Ne-a 'ntâmpinat întâia rază,
Atunci noi am simțit deodată
O tulburare ne 'nțeleasă,

O teamă de-a intra în casă.
 Și'n dreptul razei de lumină
 Văzui atunci cum tremura
 Sfioasă 'n ochii tăi o vină ;
 Și toată vina ta era,
 Că prea departe spre apus
 În urma razelor ne am dus
 Uitând de sat, uitând de noi,
 Uitând în câmp de toată lumea
 Ce rămăsese înapoi.

Cel mai frumos apus de soare
 În ochii tăi s'a risipit
 Și din cea mai curată rază,
 O clipă, cea mai dulce vină
 Sub gene atunci ți-a răsărit.
 Și nu știi înapoi ce-aș vrea,
 Nu știi ce aș mai vrea odată
 Să întâlnesc în viața mea :
 Apusul cel frumos de-atuncia
 Sau ochii tăi sau numai vina
 Ce-o clipă 'n ei a tremurat,
 Când muștrător ne-a 'ntimpinat
 Acasă geamul luminat.

G. ROTICĂ.

F A T U M

Asemeni urgisitei din poveste
 Tot ce ating se schimbă în cărbune.
 O stea, de o privesc mai mult, apune,
 Ursită's împlinirilor funeste.

Ce vină grea din vremile străbune
 Cu soarta mea plătesc fără de veste ?
 Ce glorie cum astăzi numai este ?
 Ce voluptăți oprite și nebune ?

Pe umăru-mi a atârnat destinul
 Povara strămoșeștilor păcate,
 Și merg înăbușind în piept suspinul

Pe margini de genuni înfricoșate,
 Purtând în mâni ca și un simbol Crinul
 Durerilor în veci nevinovate.

ALICE SOARE

DASCALUL GORE DELA SF. VINERI

II

Tiptil, pe brânci ca apașii, după cele mai recente modele ale educației de cinematograf și ultima noutate de farsă și de joc, unul din băieți se strecurase până la ușă târându-se pe asfaltul cald.

Adinioarea când îl strigase Laura se ascunsese îmbătat de lumină și de joc isnav. Acum venea târziu după chemare.

Se ridică dintr'odată agil în dreptul ușei și cu aere serioase și pocăit își pregăti scuza și minciunile.

Dețe ușă laoparte într'o tăcere mai neliniștitoare ca orice apostrofă—și păru că libertatea întregă a lumii dinafară, tot orizontul către care poți alerga nesfârșit până dincolo de toate primejdiile, tot aerul,—tot— pe care îl poți aspira ca să răsuflă dintr'o asfixie ucigătoare, toată apărarea unei escadri de salvare, tot—sosise cu gestul încet și mirat al copilului care, rezemat de peretele ușei desfăcute lin în toată lărgimea ei, sta timid și nedumerit.

Laurei i se urcă sângele în obraz.

Omul amuședintr'o dată, ca și cum i s'ar fi pus cătușe peste tot. Băiatul deschise buzele să spuie ceva.

„Bine!„—ii zise Laura cu un glas în care toate strunele încălețate sunau dintr'odată: și spaima desnodată, și bucuria mântuirii, și reproșul amar și blajin pentru primejdia acum isbăvită.

Băiatul auzi acea vibrație, nu înțelese nimic decât ce spunea surnetul, decât accentul dramatic al vocii. Se roși cu față, cu gât, peste urechi, peste frunte, se roși ca de un blamaspru, de o pedeapsă rușinoasă. Nu mai spuse cuvintele ușoare cu care venise pe buze.

Ea se întoarse către omul mic, către dascălul Gore dela Sf. Vineri, către dihania cu mușchi striiași ca un ferestruu, cu sânge de absint rănced cu floare de mucegaiu—câtre micul om de pământel galben hrănit cu proiuri.

Cu glasul unei uri fără seamăn, cu glasul cu care dai drumul asasinului tău, atunci, chiar asupra crimei, înainte de reacțiuni și de generozități finale, îi spuse: „Bine!“

Printre ea și cercetaș, prin ulicioara piezișă a spațiului liber, mica fiară, bietul cumătru al nebuniei, trecu.

Avea buzele albe, nu așa cum pălesc buzele—albe cașicum un strat văros s'ar fi depus pe ele—și ochii erau șterși, parcă făr de pupile, ca o apă unificată și turbure.

Dispăru deodată din lumina pragului—probabil strecurându-se pe lângă zid cu pașii șovăielnici ca de bețiv,—și ușă lăsă iar deschis liber, clar și imens, peronul, câmpul, orizontul.

Erau acum doi. Nu-i mai era frică; dar nu trebuia cumva să mai plece băiatul.— Să dizolvi pastile de iod! Nu mai avem soluție!.

El se repezi stăruitor să-i îndeplinească ordinul.

Laura simți că picioarele o dor tare. Se așază pe scaun.

Năvălea în ea ceva viu care o slăbea, îi lua energiile, readucându-i viață.

„Mi-a fost frică Vintilă!”, spuse cu un glas de copil.

— Era așa de frumos afară!—răspunse băiatul mâhnit.

Laura nu-i vorbise niciodată așa apropiat. Copiii ca și cățelușii, ca și femeile sunt mici animale domestice, care se conduc după glas și adulmecare.

Vintilă se apropie cu o mișcare alintată și puse mâinile pe speteaza scaunului: Un bețiv!—zise, dintr'odată comunicativ și familiar. Apoi îngroșind glasul:—Nu rai pune el picioru peaci! Il omor eu!

Copiii și nebunii omoară ușor.

Laura se reculese. Se gândi că în meseria doctoricească și în practicarea milosteniei sunt riscuri.

Un nebun!.. Dar ce va fi vrut? Dece sosise la ea cu criza lui?.. Din obiceiul mecanic care îl aducea până deunăzi la infirmerie?

Nu înțelese nimic din ce spunea. Din amalgamul absurd de dei pompoase și vorbe ridicole, se reliefa puține indicii.

...Intră Cucoana Moașa iluminată și încălzită ca o zi de Mai. Laura nu avea poftă de expansiunea ei clevetitoare. Venea din oraș; târgul pentru ea era mort și moarte toate mărunțișurile. Trăia subțire flamura neagră a războiului azi înălbită de soare. Trăia din hrana lui consumptivă, din trude și sbuciume ascunse. Se pregăti să plece.

Avea încă o tensiune mare din tragedia deadineaură.

Nu se întâmplase nimic. Ei, nu i se întâmpla nimic nici odată.

Faptele în viața ei erau o foaie albă. Nu aceea pe care nu au ce scrie oamenii fericii și fără Istorie. Aceea care lasă pustie viața celor fără întâmplări, cași morți pentru a fi vegetat pedelătura a tot ce unduie și făptuiește.

Totuși i se întâmplau lucruri neobicinuite. Tragedia asvârlea adesea până la ea fluturarea mantiei ei regale și sumbre și pe locul ei neînsemnat și nemișcat, o ținea învăluită într'un fald de viață intensă.

Un om adineaurea înnebuna subțire ochii ei. Văzuse la spital turbarea durerilor și misterul rigid al morței, și totuși saltul ăsta mortal din lumină în beznă, îi părea mai cumplit.

Pentru ea singură se desfășurase comedia macabră. Intrat acolo încă în firea lui, simțise cum roatele deodată derapează, cum motorul fierbe gata să sbucnească.

Micul viezure al gândului—straja ciudată pe care nu o vezi, nu o prinzi, dar în care ai căpătat credința că stă de vigili viezurile care saltă și scapără și șerpuie dar nu pierde pasul și drumul de pe orice piezișuri ar vagabonda—fugea, pornise, nu se mai oglindea în ochi, era gata să iasă din cetățuia ferecată, pornind pe peronul alb, dispărând în câmpul deschis; iar în casa minței fără de zăveră, vânturile aveau să sufle răsturnate.

Ei, Laurei, omul mic cu ultimele frâne slobozite și galopând dărz peste câmpii pe cursierul spumat al unei grandomanii pătimase,

avea să-i ceară ceva—Nu micile favoruri cerșite de oamenii de soiul lui—Ceva—probabil mare, așa de însemnat, încât crescuse în el până numai încăpuse.

Laura simțea că teatrul funambolic al vieții îi oferise o grandioasă producție. Măreț teatrul în care spectatorii ca niște copii nevolnici înmărmuresc de frică! Din tot curajul, din toată cuminția, atât se desluiseră: „E nebun!.. Mi-e frică!

Impresiile astea, pe când se întorcea spre casă, se proiectau pe aceeași permanentă preocupare din care trăia cu taina ei aprigă și frudă în girul obsedant al războiului; apoi ele scădeau și apuneau în negurile grijiilor și sbuciumului van.

A doua zi Laura, pătrunsă de umezeala burhaiului și de tristețea gândurilor călătoare, uitase episodul.

Cucoana Moașa sta în infirmerie rebegită într'o scurteică verde, și foarte domoală prin excepție. Nu pleca în oraș și totmai nu era nici acolo nimic de lucru.

Laura scoase tricotajul care putea deci spori și o consultă asupra unui punct care trebuia să dea rotunzimea bonetului de lână.

Serviabilă i-l arătă, apoi:—V'am lăsat ieri singură Doamnă, și ați avut o neplăcere! Am dat eu un faer ștregarilor ăia! D-ta ești prea bună. Eu îi mai trag de chică, de urechi, pe ici pe colo!

Laura se uită la ea mirată.—A da!.. Ii povestise băiatul Vintilă!.. Oamenii vorbesc... uitase.. Ea nu vorbea... Asta nu însemna nimic. Dealtfel era simplu și firesc...

Tăcu. Era așa de înfiorată de tristețea zilei și atâtor socoteli rele ale rosturilor ei.

Moașa spunea înainte:—A înebunit, se vede, săracu, de tot! Uitasem să vă spui că a întrebat pe toți impiegații din gară, cine e cucoana care l'a îngrijit. Ei, neștiind că D-voastră vă osteniți cu toți bolnavii de rând, au crezut că eu am curarist pe nespălatul ăla.—„Ei! Cucoană Moașă! mi-a spus Șeful, are să te ceară de nevastă un domn frumos fiindcă i-ai scăpat viața. Așa e când ești văduvă și nostimă“.

Cucoana Moașa nu scăpa nici o ocazie care-i putea aduce aminte că e nostimă... și că e văduvă.

Laura ridică ochii la ea după împletitură: „Da“! zise.

Intra un tren militar în gară. Strânse lucrul nervos și cu paltonul aruncat peste șorț ieși pe peron în burnițeală. Acolo în mișcarea aceea de soldați, de călători, avea iluzia că poate afla ceva dedeaparte—că se poate într'o zi să-i apară ceva neașteptat și nefericit—sau cineva.

Când își reluă locul și lucrul îi clănțneau dinții de frig. O umezeală pătrunzătoare. Moașa plecase. Prin gloata soldățească era în elementul ei. Totdeauna găsea ceva de lucru.

Caritatea ei spornică se întindea asupra orice și oricui cu aceea supraabundență a temperamentului ei neliniștit.

Cel mai puțin, atârnată de brațul vreunui militar valid, îl sprijinea gales, exprimându-i astfel patriotismul ei cald și îndulcindu-i rănile viitoare. Așa erau de turburate timpurile, încât „punctul de vedere“ abia părea mai deosebit de comun.

Cuvintele ei deadineaură coordonau pentru Laura intermitențele absurde și non sensul năvalnic al discursurilor micului om galben.

Cu solemnitatea mantalei periate și cu pompa vorbelor distinse venise să-i ceară mâna. Ei, Laurei!

Nu erau atunci vremuri când comicul cel mai burlesc te putea înveseli. Paiatele erau funebre și râsul silnicit.

Pe când se clătinau hotarele și se roșeau orizonturile, în marea încăerare a oamenilor care se schingiuiau să scrie epeope în mizeria tuturilor și a fiecăruia, toate culorile vieții, culorile ei de curcubeu cu derivate luminoase de nuanțe, cu artificii și proiecțiuni, se cerneau într'un inform cenușiu.

În mijlocul acestor probleme întunecoase care înăspreau egoismele, Dascălul Gore dela Sf. Vineri îi dedica pe al lui.

Îi oferea numele, avutul, situația, toate energiile nobleței lui de om. Îi imola cu un gest de pasiune antică cei șapte copii și pe femei, mama lor!

Șapte copii? Bieții de ei! insule purulente. Născuți din omul galben și din femeea trudită, otreapă de bordeiu sărac.

Mai bine morți decât purtând în viață apele verzi și málul cafeniu, în trupurile nemernicite, cu mușchii atrofiați; cu dungile stupefacției pe fruntea lor îngustă de moștenitori sărăciți ai netrebniciei!

Mascarada asta nu avea nimic glumeț. Decorul, ca și gesturile ca și armele tragediei, erau impunătoare.

Cum se născuseră la Dascălul Gore aste simțiri nobile și sguuitoare?

Din revulsia interioară a Laureției emana în cuvinte, în gesturi o aversiune abia cumpătată de cuviință. Cu glasul, cu ființa, se da înapoi de el.

Părtinitoare, păcătuse cu ăst păcătos către bunătatea umilă și deopotrivă pe care o închinase durerii tuturilor, drept redevență unor dureri ale ei.

Măinile ei curate, pe care și-le pedepsea, îl îngrijiseră. Măinile ei încătușate și zadarnice pe care nimic nu le păta, lipsite chiar de clarobscurul modelat al conturilorilor pe care micile atingeri ale uzului comun îl dau mâinilor care au încercat viața. Flori palide pe doliul sufletului; asemenea mâinilor acelea care, ca niște cupe prelungi, crenelate de degete rigide, dospite dintr'o pastă cerulee cu sidefări cristaline, stau atârinate fără legătură anatomică, în marginea manșetelor dantelate, pe potretele primitive, de femei medievale îmbrăcate în matitatea catifelei negre.

Portrete fără de mlădierea vieții, dintr'o artă care nu învase încă fiindcă modelele ei claustrate în cetățui de piatră și în somnul conștiinței, treceau pe platforme de donjoane, dela o poartă a vieții la alta, ca niște umbre mobile și nu putuseră învia în geniul artiștilor, forme modelate de o pasiune vie.

Pe mâinile Lady-ei Macbeth stau petele indelebile ale crimei. Frumoasele ei mâini regale flabelate cu sânge, din ambiție și patimă!

Măinile mici uscate, cu mușchii striaiți violent, mâinile învrăbite ale Dascălului Gore ofereau Laurei crime capitale, din ambiție și patimă.

în numele unei legi încuiate acolo în apele verzi și galbene ale sângelui, care înfloria insule purulente și hrănea málul din care era frământat micul om nelegiuit.

Își aminti de mâinile ei albe și reci pe gâtul acela încins de bubă. Știa ce abjecție a drenat de acolo, lucrând profesional cu decizie rece și crudă, ca pe un manechin. Cum, apăsând de sus de pe occipute, de jos din omoplate gonise cangrena.

Știa ce greutate tâmpă trebuie să fi încarcerat simțurile și trupul bolnavului. Își amintea dârza brutalitate a omului înveninat de acriu și ușurarea aspră a nenorocitului trup care sbârnâia sub ultimile radieri ale unei suferințe care se curma sub mâinile ei.

Mâinile ei congelate în sacrul purității, umblaseră ca niște instrumente agile în buba necurăției. Înțelese că era un traumatism direct al curăției pe stârv, care obscur degenerase în acea aberațiune. Mâinile ei erau de vină!

Omul luminat din acel cloac, printr'o necesitate egoistă de bine, năzuia acum către salvatoare.

Deodată cu acel putregai printr'un instinct inconștient de purificare, vrea să asvârle tot ce se amalgama și deriva din viața lui dinainte: o femeie și niște copii!

Vroia pe cea care îi îndulcise mizeria.

Recunoștința lui moșică și care nu se exprimase nici măcar prin vre-o mulțumire de bună cuviință, prelucra înăuntru binele. Și binele acolo în lutul pernicios înflorea flori de stupru.

Laura nu știa că ceace semeni, grăuntele divin, albul și lumina nu au ființă pură de cât sterile, singure. Asvârlite în brazdă mocnesc din ea, încolțesc în alte simțuri, se prihănesc și fermentează blestemul din care nasc monștri.

Procesul disqualificării nu-l știa. Nici că dascălul Gore purtător de monștri, era o avant-gardă trimisă de pătimirile nebanuite ce sunt în mers spre noi.

Rece, aspru, sarbăd, Laura gândea: Am pus mâini curate pe bubă și bestia isbăvită de rău vrea să-și asigure leacul.

... Ca o Icoană!... Cu toate că purta livrea comună a carității, înțelese că e o cucoană. Nu era din cei care nesocotesc distanțele sociale. Il șfia boerimea.

Recunoștința i se desvolta inform.

În nopțile de gardă, dealungul magaziiilor goale, cu gâtul sucit ca un strigoi, ca o pasăre de noapte cu aripi de pulpane veștede, pe când orizontul gol, limpede, mut, așternea o pânză de oțel, dincolo, de care erau cei care mureau de bună voe, Dascălul Gore aprig cu scumpa lui sănătate, se înalța cât mai sus, urca gândul spre icoane din biserici, puțină lumină a minței i se silea spre lumina care iradiază din bolte, și acel gând sta suspendat ceasuri după ceasuri, amețit în echilibristica lui cutezătoare pe o sârmă subțire.

Atunci se pregătiseră cuvintele zăpăcite, rupturile de fraze pompoase, tot luxul îngâmfat și caraghios al ofrandelor.

Ziua, Dascălul Gore vroise să afle cine era infirmiera binefăcătoare. I se spusese că e moașă.

Barierile se micșoraseră și gândul maniac luase o formă hotărâtă, care scobora icoanele din perete. I se păruse că această unire între doi oameni cu profesiuni libere se poate face. Urcat pe treptele lui până la cea mai mare înălțime, Dascălul Gore oferise cucoanei moașe viața lui.

Totuși o intuiție a distanțelor urca iarăși logodnica în rame și formulele se sminteau din nou în creerul despresurat din coptură, care își rățăcea puțină lumină în piezișurile grandomaniei și ale patimei.

Când se simțise pregătit pentru ceremonialul cel mai mare, venise tot sus în echilibru nestabil pe sârma subțire.

Interreruperile Laurei îl descumpăniseră. Agățat printr'o sfortare supremă, se legăna sbuciumat, înainte de a se desprinde de suportul slab și a se prăvăli în besnă.

Subt ochii Laurei Dascălul Gore într'o ofrandă supremă, abătut între aspirațiune, neînțelegere și realitate, înnebunea.

În fața nebunului Laura cea încordată și resemnată relelor își recăpătase frăgezimea și slăbiciunea. Ii fusese frică numai un minut. Apoi iar rămăsese cu simțirea strepezită, cu gândurile nimicite.

Vocea copilărească a băețelului îi reveni în minte: „... Am să-l omor!”

Așa vine vorba! Bărbatul, omul, e născut asasin. Puterea distrugerii se afirmă în el cași a creației. Născut, el naște.

Muritor, el poate ucide. Din aste două forțe elementare, una îi e interzisă de legea morală atât cât nu se răsvrătește.

Nu omoară. Dar amenințarea lui putincioasă se risipește în cuvinte de clacă: — Am să-l omor!. — Și uneori omoară!...

Acum se sculară oamenii de pretutindeni în vrajbă și fierbințeală ca să omoare. Era război.

Ca să omoare pentru.. mai bine.. — Mai binele care înflorea ciuperci otrăvite în rațiunea popoarelor depe malurile tuturilor apelor, din aluatul tuturilor mălurilor.

Rupând echilibrul și spânzurați deasupra lor înșiși își făceau drum prin moarte spre mai bine — mai sus, — prăbușind ceace le încurca drumul spre refacere și înobilare.

Pentru Icoane în biserici — pentru o lumină iradiată pe fruntea Idolilor — pentru ca bubele sparte scurgând puroiul să descongitioneze creierul și umerii națiunilor — pentru ambiție și patimă — pentru triumful egoizmelor—Așa... pentru că mâinile curate ale unui Ideal ostenit de a fi zadarnic, atinseră răul și turburaseră în el puterile creatoare și ucigașe. — Era război!

Dar Laura nu se gândea la nimic. Avea în ea ceva aprig. Ținea iglițile înfipite în lâna albă.

Nu se gândea nici chiar la logodnele de pe lume, tristele logodne de război, pentru ca ironia vulgară a acelei ofrande s'o umple cu un desgust întristat.

În mijlocul tumultului morței spre Înviere, nu se gândea la tot ce moare și renaște. La tot ce se duce și la ce are să vie. La ceace purtăm încă în noi și totuși e pornit spre marea deșertăciune; la

tot ce nu avem puterea de a presimți decât prin puterea de a trăi și nădăjdui; la ceace are să fie, s'a și îndrumat poate de pe locuri necunoscute și călătorește spre noi, nu se gândea!

Laura nu știa—că odată își va aduce aminte de solemnă cerere a Dascălului Gore și o va povesti sglobiu ca pe un tril de allegro, cu acea vivacitate spumoasă a spiritului rezemat pe minunatul tempo de brio al inimei ei fericite. O va povesti ca pe o schiță de contraste ironice, unui temeiu tainic, strălucitor și nobil.

Nu știa — că într'o zi problema împerecherii îi va părea asemenea unui oaspe, noroc întârziat și înstrăinat, care a sosit și nu se poate opri, pe care femeea îl privește de pe prag, trecător mut dar nu orb, în ai cărui ochi ca în apele dulci și adânci, se nasc și se scufundă catarturi de corăbii încărcate cu roade scumpe.

Nu știa — că Dascălul Gore, orbit de dorințele lui păcătoase, îi va părea când-va, cuminte, fiindcă a dat existență năzuinței lui imposibile, prin curajul peste puterile lui de a vorbi; fiindcă și-a sfărâmat inchipuirea dar a trăit-o în clipa când se năruia cu ea.

Nu știa — că alteori Dascălul Gore cu Don Quichotismul lui ridicol îi va părea un frate al viselor absurde lovite de disgrație.

Nici nu știa că va fi un timp când puroiul se va răzbuna. Se va răzbuna că l'a purificat, că i-a împiedicat apele subterane să crească. Se va răzbuna pe mâinile ei, care atunci vor fi cupe cu modelarea desmierdătoare a clar-obscurului care învie contururile fericite.

Intors depe drumurile lui, puroiul o va murdări pentru că își purtase binelc prin rău și atinsese necurăția cu puritatea.

Nu știa că falanga sângelui verde, și málul fapturilor galbene mișună pretutindeni, ambițioase și răsbunătoare pe disprețul inocent.

Nu știa că orice suflet care se coboară și surăde blând idolatriilor, e smuls din rame, dus în vizuine și profanat, întunecându-și din ură și din crimă icoana clară în ochii credințelor scumpe.

Nu știa că vreodată amintindu-și de Dascălul Gore care, invest' mântat în suprema lui demnitate, venise cu dania gravă a numelui și vieței lui—Nu știa fiindcă ea știa cine este—nu și ce poți deveni în tiparele blestemărite ale Destinelor ce se târăsc pe brânci rânjind șoldii—nu știa că vreodată rubinul îndurerat al sângelui curat îi va hrăni toată ființa cu un gust amar, și, într'un sarcasm suprem cu o melancolie tragică, va crede într'o zi, că Dascălul Gore aprinzând toate candelabrele în biserica săracă a minței lui până când incendiase bolta, îi făcuse cinste.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

CRONICA LITERARĂ

Elena Farago : ȘOAPTELE AMURGULUI

D-na Farago e o poetă cu o amplă vibrație spirituală. Citind-o, ai impresia purificării.

Nimeni n'a arătat un dispreț atât de biblic pentru trup și o dragoste atât de infinită pentru biruința sufletului ca această poetă :

*Și nu ca să dăm clipei
Vremelnicul fior
Al tinei
Incălzite de un strop din soare.
Ți-am răsădit în suflet
Lumina ce răsare
De dincolo de tină
Și dincolo de soare,
De dincolo de lumea
Cu ochi și mâini ce mor*

(O nu mă lăsa de mână)

Amorul — acest sentiment pentru care s'a făcut atâtea războaie și s'a răsturnat pământul, — e redat cu atâta simplitate de linie, cu atâta cumpătare, pudicizie, încât îți aminteste obiectivitatea poeziei populare :

*Iubește-mi mâinile
Și ochii
Și iartă-te dacă au fost clipe,
În care n'au știut să-ți spună,
În care n'au putut să-ți dea
Atât cât ar fi vrut
Atâta — cât poate doru-ți le cerea
În dragostea,
În îndoiala,
În desnădejdea unei clipe*

(Iubește-mi mâinile)

D-na Farago e poeta *discrețiunii*. Nu sufletul tumultuos, impulsiv, ce rupe zăgazul timidității și se risipește darnic în vorbe repezi. Sentimentele ei sunt subtilizate și învăluite în discreție :

Le mistue 'n lacrimi zadarnicul dor.

(O fecioară bătrână plânge).

Sau :

*Ne pomenim adesea
Gândind,
Plângând,
Iubind,
C'o dragoste smerită
Și adâncă*

(Reminiscența)

Nimeni n'a exprimat mai subtil s'fiala mărturisirii. Iubirea la Vlahuță e năvalnică, implacabilă. A lui Eminescu e romantică și pasivă.

La d-na F. e de abia mărturisită. E schițată în gesturi simple, necalculate, spontane, într'o priuire sau o atingere a mânei. Poeta e o fire introspectivă:

Și apoi privesc în mine adânc și mult—și învăț.

(Srisoare)

În „*Soaptele Amurgului*” se intreveade mai mult ca ori când filosofia poetei. Un vâl de tristeță duioasă, resemnată, pasivă acoperă toată opera; o melancolie discretă, un decepționism învăluit, un regret stăpânit o umbresc. Viața e un miraj. Ne amăgește prin ispitele-i înșelătoare. Urmărim idealuri după idealuri, hrănim iluzii. Realitatea ne dovedește minciuna lor. Să luăm, de pildă, poezia „*Pornea o barcă verde*”.

Ce voios cânta luntrașul în barca lui cea verde, părăsind țarmul lui strâmt, ispitit de albăstrimea cerului, de infinitul mării pe care dorea s'o vadă. Bolta azurie a cerului, valurile mării alintătoare, infinitul orizontului sunt atâtea motive de ademenire:

*Dar când ojunse 'n largul înșelătoarei mări
(O volbură 'nvrăjbită ce spumega 'n ocări)*

*Cheamând speriat în gându-i vechi țărături dinapoi
Oftă adânc luntrașul pornit spre țărături noi.*

*El s'apără cu groază, uitându-se înapoi
El s'apăra cu groază șoptind avanei mări,
O cât păreai de albastră acolo 'ndepărtări.*

Și barca se întoarce la țarmul strâmt fără luntraș. E simbolul vieții. Suntem luntrașul poetei, mânat de dorul țărurilor noi cu cerurile albastre. Avem avânt, nu însă și înțelepciune. Murim de o moarte e nobilă. Aceiaș filozofie o găsim și în «*Povestea pentru Mihnea*». Zic fluturii:

*Eu nu pentru grădini și flori
Mi-ași risipi în lume harul
Vreau să mă înalț să sorb nectarul
Luminei dincolo de nori.*

Puține poezii în literatura noastră de azi întrec «*Povestea pentru Mihnea*» și «*Siminoc floare de pai*» Un lirism aparent duios, dar tragic în realitate pe un fond epic, iată esența poetică a d-nei Elena Farago.

C. GEROTA

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Regina Maria: TRECUTUL, (Le passé) de Porto-Riche

Le Vieil homme, prima piesă de Porto-Riche jucată la noi aducea în drama modernă un suflu de fatalitate antică: era dragostea care se abate asupra vieților pacinice, biciuindu-le cu furia zânelor răsbunătoare. Din adâncimi sufletești se ridicau patimile în aparență adormite și pe ruinele omului din prezent, sclav nenorocit al instinctelor atavice, se înălța renăscut din propria-i cenușe în care s'a mistuit, omul de altă dată.

Trecutul (Le passé) piesa de acum reia aceeași temă. De astă dată sunt două suflete în cari cazul dublei personalități se deslănțue neîndurător...

G. de Porto-Riche e poetul patimii. Dragostea e oarbă și tiranică; sălbatecă și ucigătoare, ea nu are nimic din duiosia iubirilor lui Henri Bataille. *Fecioara rătăcită* ori *Marșul nupțial* vorbesc de o concepție a dragostei.

Le Vieil homme și în parte *Le passé* ne-înfățișază fatalitatea ei. Dragostea are la Porto-Riche ceva din forțele cosmice sub a căror dominație trăim sau pierim.

De aceea, indiferent de greșelile de compoziție, o piesă de Porto-Riche e totdeauna mișcătoare, până la nimicire.

În *Le Passé* problemele dragostei, labirint schițate, sunt părăsire apoi în voia unei acțiuni nesupravegheată de aproape. Personagiile principale n'au o linie sufletească desăvârșită. Multe din ele nu au nici una.

Dominique e femeia care suferă de infidelitatea înăscută a amantului ei. *Prieur* este omul slab, care se lasă dus de furtuna patimilor deslănțuite. În general o piesă de Porto-Riche covârșește prin emoția dureroasă a priveliștilor din sufletele omenești: umbre ce nu reacționează, pentru că nu pot rezista furtunilor.

Acelaș caz și în *Le Passé*. Trecutul renăscut va duce spre vecinile repetări ale suferinței. *Dominique* și *Prieur* vor merge spre ele împinși de forța externă, fatală, neînțeleasă nici chiar de ei. Porto-Riche e poetul duios al suferinței feminine în dragoste. În piesele lui e un rechizitoriū sever al iubirii nestatornice și fatale ale bărbatului. Acesta e conflictul dramatic. Injghebat după maniera generală, nu are totuș un punct culminant.

Ce s'a clădit timp de trei acte se nimicește într'o singură scenă. Situații noi la care nu te puteai aștepta, nebanuite din cauza nepreparării lor, se suprapun peste cele laborios clădite. În acelaș timp probleme pas de pas urmărite—rămân atârinate în aer. Iar figuri asupra căror atenția ne fusese un minut atrasă, trec repede și neconșistente, lăsând în urma lor semnul de întrebare. *Trecutul* cuprinde un bogat material adunat în vederea unei drame care era să se scrie.

Pentru d-nele Sturza-Bulandra și Tanți Cutava a fost un prilej fericit: s'a dovedit încă odată cum se poate salva cu o bună interpretare o piesă neisprăvită.

MIHAIL IORGOULESCU

EINSEMNĂRIE

Frontal roșu—sonete postume de A. Steurman Rodion.

Sub îngrijirea d-lui E. Relgis apare primul volum din opera postumă a poetului ieșean 139 sonete constituiesc pentru un poet o sarcină prea grea. Nu știu ce l-a îndemnat pe Steurman—Rodion să aleagă forma aceasta dificilă; fapt este că bogăția sa de simțire a pierdut mult prin exprimarea îngrămădită și inflexibilă a sonetului. Pentru analiza acestor versuri, e bine deci să facem abstracție de cerințele inexorabile ale acestui gen.

Trebue să considerăm mai întâi poezia de război a lui Steur-

man—Rodion. Prin intelectualizarea senzațiilor multiple ale vieții de pe front, el răușește să împrime acestei poezii o ușoară notă personală—deși această notă a fost schițată și de d. B. Luca în „*Golgota*.” Dar tocmai această intelectualitate, împreună cu imaginile brutale și prozaice—ce înabușe orice poezie de război, accentuiază și mai bine necesitatea unei forme cât mai libere—poate apropiată de poemul în proză; acest lucru a fost, de altfel, înțeles în ultimul timp d. Camil Petrescu.

Citez unul din aceste sonete:

*N'a fost nici astăzi... poate c'o să vie
Când va fi așteptată mai puțin;
Când sufletul, plutind în calm senin,
O să s'alinte în vis și poezie.*

*Cum o să vie clipa? Oare prin
Vre un obuz cu fața uurie?
Ghiulea de oțel ce fluerând sfâșie
În aer sânul său de gloanțe plin?*

*Va fi domoală cea din urmă clipă?
Ori, cu în dramele lui Euripide,
Ne va veni cu scrâșnete ce țipă?*

*Aș vrea-o ca o vrajă ce surâde;
Aș vrea-o fâlfăire de aripă
Ce ne încântă ochii și-i închide.* (Clipe. pag. 24)

O altă notă personală o aduce Steurman în literatura noastră prin poezie sa casnică: gen care aturea a fost cu totul părăsit, de la Hugo, și care, la noi, nu și-a avut nici un reprezentant. Sonetele sale: *Subtilități*, lui Jean și *Taciturna Domus* cuprind o putere cu atât mai emotivă cu cât se slojesc de elemente mai simple.

V. M.

E' Italo-Romano, rivista mensile illustrată—vassina di vita Italo-romana. Milano.

Am mai subliniat, cu alt prilej, importanța revistelor românești din străinătate. Cea de față, care apare jumătate în italienește, ju-

mătate în românește, și-a propus să familiarizeze pe Italiani cu chestiunile mai de seamă ce privesc literatura, artele, politica, industria și comerțul românesc; tot odată, în textul românesc caută să facă cunoscut Românilor aceleași ramuri de activitate din Italia. Din lista colaboratorilor citez: Roberto-Bracco, Pasquale de Luca, Vico Mantegazza, Ada Negri, Elena Văcărescu. P. Ahenqui, N. Constantinescu etc. Apărând în amirabile condițiuni redacționale și tehnice, e de prisos să stăruim asupra rezultatului serviciu pe care fondatorii acestei reviste îl aduc țării noastre.

V. M.

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III
EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

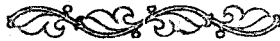
VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

„Urmările Economice ale Păcii“

S'a pus în vânzare, în traducere românească, după originalul englez, volumul :

„Urmările Economice ale Păcii“

de JOHN MAYNARD KEYNES

Apărută în Anglia, acum un an, lucrarea a fost tradusă în toate limbile europene. Intreaga diplomație a lumii și guvernele tuturor statelor stau astăzi sub înrăurirea acestei opere.

Pentru ediția Românească, autorul a scris anume o prefață, în care analizând situația noastră, în noile condiții de viață, arată ce fel de guverne trebuie să se facă în acest moment României, și care sunt primejdiile politice și economice de care trebuie să ne ferim.

Apariția acestei cărți a fost caracterizată de Asquith, fostul prim Ministru al Angliei, ca cel mai mare eveniment al secolului, după Războiu.

